The churchyard of the church of Michael the Archangel in Jūžintai

The current building of the Jūžintai (Northeast Lithuania, Rokiškis district) church was built in 1792–1799. A total area of 190 m^2 was excavated in 2007 at the sites of the trenches for the foundation waterproofing and the storm drains. 5 16th–18th century inhumations, 3 Swedish coins (2 Gustav II Adolf (1611–1632) and 1 Christina (1632–1654) shillings minted in Rīga), over 10 17th–18th century coffin and construction nails, 2 shoe heel-plates, 65 various 16th–17th-century pottery sherds (Fig. 1), and 28 17th-century stove tiles, some of which had coats-of-arms with initials (Figs. 2–*3)* were discovered at the investigated sites.

Linas Girlevičius

Laiptinė į Šv. Ignoto bažnyčios rūsį

Buvusio Vilniaus jėzuitų naujokyno (noviciato) didžiajame kieme, greta šv. Ignoto bažnyčios PR fasado (Šv. Ignoto g. 6) archeologams nedalyvaujant buvo pradėta kasti duobė laiptinei į bažnyčios rūsį. Atkasta XVII a. pirmąja puse, XIX ir XX a. datuotinų mūrinių ir betoninių konstrukcijų liekanų. Kultūrinis sluoksnis tirtoje vietoje buvo stipriai apardytas įrengiant įlipimo laiptelius į bažnyčios pastato rūsį, atliekant kitus darbus. Sudėtingomis sąlygomis (slinko tiriamo ploto sienelės, visiškai arba dalinai suardytos XX a. perkasimų) atliekant tyrimus atkastos ir fiksuotos mūrinės konstrukcijos, iki statybiniams darbams pakankamo gylio tirta apatinė kultūrinio sluoksnio dalis.

Vilniaus miesto dalis, kurioje 1622–1647 m. pastatyta šv. Ignoto bažnyčia, nuo seno buvo svarbi strateginiu požiūriu. Manoma, kad terasa, esanti į V nuo dabartinės Totorių g. trasos, buvo naudojama gynybiniais tikslais dar iki XVI a. pirmame ketvirtyje pastatant Vilniaus miesto gynybinę sieną – čia būta nuo šv. Jurgio kalvos besitęsusio pylimo (J. Markevičienė, Pamiršta hipotezė arba Vilniaus miesto sandara XIV–XV a., Menotyra, V., 2002, t. 3 (28), p. 35). Lyginant su kitų panašių senojo Vilniaus objektų liekanomis, daroma išvada, kad dabartinio pastato šv. Ignoto g. 4/3 rūsyje aptiktosios gotikinio pastato liekanos priklausė čia iki Vilniaus miesto gynybinės sienos pastatymo stovėjusiam gynybinės paskirties „bokštiniam namui“ (F. Tomoi, Civilinė-gynybinė architektūra Vilniuje XIV–XV a. Magistro darbas, V., 2006, p. 21–22 – saugomas VU). Nustatyta, kad dar iki pastatant Vilniaus gynybinę sieną, veikiausiai XV a. pabaigoje – XVI a. pradžioje, pastatyti gynybiniai įtvirtinimai prie tuo metu vienos pagrindinių Vilniuje šv. Ignoto gatvės. Čia būta įtvirtintų posesijų su šaudymo angomis gynybinėse sienose (E. Purlys, Vilniaus senamiesčio 27-ojo kvartalo šiaurinės dalies užstatymo raida (XV a. pradžia – 1618 m.), Architektūros paminklai, V., 1984, t. 9, p. 21). Archeologinių tyrimų šv. Ignoto g. 6 metu nustatyta, kad ankstyviausi kultūrinio sluoksnio horizontai datuojami XIV a. XVI a. lygiagrečiai su dabartine Benediktinių gatve pastatyta Vilniaus miesto gynybinė siena. Toje vietoje, kur dabar kertasi Benediktinių ir Totorių gatvės, buvo pastatyti gynybinės sienos Totorių vartai, rašytiniuose šaltiniuose pirmąkart paminėti 1598 m. 1604–1614 m. didelis sklypas su mūriniais pastatais netoli gynybinės sienos atiteko Vilniuje įsikūrusiam jėzuitų naujoky-

nui. XVII a. pirmoje pusėje statyta šv. Ignoto bažnyčia buvo bazilikinė, su kupolu ir dviem bokštais abipus presbiterijos. Vėliau bažnyčia ne kartą rekonstruota, paskutinė didelė rekonstrukcija atlikta 1925–1929 m. Iš senųjų jėzuitų noviciato inventorių žinoma, kad prie P (PR) bažnyčios fasado yra buvęs dengtas koridorius link šv. Ignoto gatvės, toks statinys pažymėtas 1841 m. šv. Ignoto kareivinių plane. Šio koridoriaus arkinių pamatų liekanos buvo aptiktos pradėjus žemės kasimo darbus. Architektūros ekspertas E. Purlys pamatus datavo XVII a. pirmąja puse. Baigus tyrimus šie pamatai atstatyti, įkomponuojant juos į naują statinį. Įrengiant inžinerinius tinklus į PV nuo tirto ploto, atkasta spėjama 90 cm pločio koridoriaus ar kito arčiau šv. Ignoto g. 1841 m. plane pažymėto pastato siena, kurioje 42 cm gylyje nuo žemės paviršiaus fiksuota horizontali plokštuma, padengta degėsiais. E. Purlio nuomone, tai galėtų būti grindų paviršiaus lygis.

Tirtame apie 48 m2 plote gilintasi iki 3,6 m gylio, smėlio įžemio lygis pasiektas 1,5–2,8 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Nuosekliau ištirta ŠR ir vidurinė ploto dalys. Mažiau suardytoje ploto ŠR sienelėje, po žemėjančiu nuo bažnyčios pastato iki 25 cm storio pilkos žemės sluoksniu atkastas akmenų grindinio fragmentas. Jis įgilintas 2–2,15 m, yra nuolaidus bažnyčios pastato link. Grindinys krautas iš nedidelių riedulių ant iki 25 cm storio žvyro pagrindo. Grindinio tiksliau datuoti nepavyko, preliminariai jį datuotume XVI a. Arčiau bažnyčios arkinio pamato apatinės dalies fiksuotas jo perkasimas. Jis įgilintas iki 3,05 m. Žemiau grindinio pjūvyje fiksuoti link bažnyčios pastato žemėjantys smėlio, maišyto su pilka žeme, juodos žemės su puvėsiais ir mėšlu sluoksnis, maišyto smėlio sluoksnis. ŠR ir vidurinėje ploto dalyse smėlio įžemio lygyje išryškėjo čia buvusio griovio ar duobės dalies kontūras. Tyrimų metu nepavyko nustatyti šio darinio tikslesnių parametrų. Griovio ar duobės plotis didesnis nei 4 m, atkastosios dalies ilgis – 6,8 m. Maišyto smėlio užpilde rasta XV a. datuojamų buitinės keramikos fragmentų. Išlieka tikimybė, kad čia būta tiesiog gamtinės kilmės darinio (rėvos), o žemės paviršiuje buvęs nelygumas palaipsniui buvo užpildytas įvairiu metu susidariusiais kultūrinio sluoksnio horizontais. Į PR nuo griovio 1983 m. buvo aptiktas beveik lygiagretus bažnyčios pastatui apie 1,1 m pločio sunykusios gotikinės mūro sienos fragmentas (LIIR, f. 1, b. 1076, p. 25, brėž. 2). Įvertinus Vilniaus senamiesčio

1 pav. Tirto ploto ŠR dalies vaizdas tyrinėjimų metu. Matoma ploto ŠR sienelė ir griovio užpildas. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 1. View of the NE part of the area during the excavation. The area's NE profile and the ditch's fill are visible.

26-ojo kvartalo raidą, galima kelti hipotezę, kad čia būta gynybinės paskirties griovio, skirto šios miesto dalies apsaugai iki pastatant lokalius mūrinius įtvirtinimus. Virš įžemio lygio esantis kultūrinis sluoksnis ŠR ir vidurinėje ploto dalyse yra supiltos ir bent dalinai maišytos struktūros. Kasta tamsiai pilka žemė su gausia statybinių griuvenų, kalkių skiedinio, sunykusios organikos priemaiša, smėlio linzėmis. Tirtame kultūriniame sluoksnyje aptikta XVI a. pabaiga – XVII a. pirma puse datuojamų archeologinių radinių – daugiausia buitinės keramikos fragmentų. Manome, kad sluoksnis suformuotas bažnyčios statybinių darbų metu. Tirto ploto PV dalyje buvo kasama iki mažesnio gylio – statybinių darbų projekte šioje dalyje buvo numatyta įrengti laiptus. Ankstyvi kultūrinio sluoksnio horizontai čia stipriai apardyti vėlesnės ūkinės veiklos. Sluoksnyje aptikta pavienių XVII–XIX a. datuojamų archeo-loginių radinių. Į PV nuo tirto ploto kastose tranšėjose inžineriniams tinklams mažiausias kultūrinio sluoksnio storis – 1,5 m. Ankstyviausias aptiktas radinys – puodo pakraštėlis, datuojamas XV a.

The basement stairs of the church of St. Ignatius

In 2007 an excavation was conducted at the site of the stairs being built to the basement of the Church of St. Ignatius (Šv. Ignoto St. 6, Vilnius). Digging down to a depth of up to 3.6 m, the sand of the sterile soil was reached at a depth of 1.5–2.8 m below the current ground surface. A formation going down into the sand of the sterile soil was discovered in the NE and central parts of the investigated area. It is hypothesised that that this was a defensive ditch. Of the brick constructions unearthed during the excavation, the discovered remains of an arched foundation dating to the first half – mid-17th century should be mentioned. These are the remains of a covered corridor located beside the church's SE façade.

Linas Girlevičius, Tauras Poška

Vilniaus Bernardinių vienuolyno statinių ansamblis

2007–2008 m. buvo tęsiami Vilniaus Bernardinių vienuolyno statinių ansamblio (G361K) (Maironio g. 11) tvarkymo ir pritaikymo naujoms reikmėms darbai. Vienuolyno statinių ansamblyje įvairaus pobūdžio tyrinėjimai atlikti 1977 (vadovė V. Staskonytė), 1988 (vadovai D. Misiukaitė ir E. Šmidtas), 1994 (vadovas a. Stanaitis) ir 2006 m. (vadovas T. Poška – žr. ATL 2006 metais, V., 2007, p. 378–379). 2007–2008 m. archeologinius tyrinėjimus ansamblyje vykdė APC „Antiqua". Atkastų mūrinių architektūrinių konstrukcijų tyrimus atliko, konsultavo architektūros ekspertas R. Zilinskas. Tyrinėjimai atlikti vienuolyno vidiniame kieme, taip pat ūkiniame ir šv. Mykolo bažnyčios kiemuose bei vienuolyno aplinkoje tiestų inžinerinių komunikacijų vietose. Vidiniame kieme tyrinėtas 420 m^2, inžinerinių komunikacijų vietose – 495 m^2 plotas.

Ankstesnių tyrimų metu tirtas iki 5,1 m storio kultūrinis sluoksnis, ankstyviausi vienuolyno teritorijoje aptikti radiniai datuoti XV a. LDK kanclerio Leono Sapiegos, kurio rūmai buvo netoliese, funduoto Vilniaus Bernardinių vienuolyno statinių ansamblis pradėtas kurti XVI a. pabaigoje. Šv. Mykolo bažnyčia statyta 1594–1627 m. Iki 1655 m. – Maskvos karo – ji buvo su keturiais bokšteliais. Du bokšteliai abipus presbiterijos po karo nebuvo atstatyti. Į vienuolyno struktūrą